

Наукові перспективи
Видавнича група

ISSN (print) 2708-7530
DOI: 10.52058/2708-7530-2024-7(49)

НАУКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

СЕРІЯ: "ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ", СЕРІЯ: "ПРАВО",
СЕРІЯ: "ЕКОНОМІКА", СЕРІЯ: "ПЕДАГОГІКА",
СЕРІЯ: "ПСИХОЛОГІЯ", СЕРІЯ: "МЕДИЦИНА"

Миру нашій Україні

Випуск 7(49)

2024

Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління

Асоціація науковців України

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

Наукові перспективи

*(Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»)*

Випуск № 7(49) 2024

Київ—2024

Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration

Association of Scientists of Ukraine

within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives"

Scientific Perspectives

*(Series "Public Administration", Series "Law", Series "Economics",
Series "Medicine", Series "Pedagogy", Series "Psychology")*

Issue № 7(49) 2024

Kiev—2024

ISSN (print) 2708-7530

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-7\(49\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-7(49))

Наукові перспективи: журнал. 2024. № 7(49) 2024. С.1370

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 24.09.2020 р.
№ 1188 журналу присвоєно категорію "Б" із галузей науки:
державне управління, право та економіка*

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021
№ 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології*

Рекомендовано до друку Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління (Рішення від 26.07.2024, № 7/9 24)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 24436-14376Р від 09.06.2020 р.

Журнал видається за підтримки Міжнародного економічного інституту (Есеніце, Чехія) та
КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва"

Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні та за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку державного управління, права, економіки, психології, педагогіки та медицини. Видання розраховано на дослідників, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, магістрів, фахівців-практиків.

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Головний редактор:

Жукова Ірина Віталіївна

кандидат наук з державного управління, доцент, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, Лауреат премії імені Івана Франка у галузі інформаційної діяльності, Лауреат Всеукраїнської премії «Інновація в освіті — 2018», м. Київ, Україна

Заступники Головного редактора:

Янчук Артем Олександрович — доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, Заступник керівника Апарата Верховної Ради України (Київ, Україна);

Непомнящий Олександр Михайлович — доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, професор, Дійсний член Академії будівництва України, професор кафедри архітектури і просторового планування Національного авіаційного університету (Київ, Україна). Заслужений будівельник України, Почесний працівник будівництва та архітектури, державний службовець 3 рангу (Київ, Україна);

Дацій Олександр Іванович — доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (Київ, Україна);

Макаренко Олександр Миколайович — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна).

Редакційна колегія:

Романенко Євген Олександрович — доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України, полковник Генерального штабу Збройних сил України, президент громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна);

Арошидзе Паата — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Державного університету імені Шота Руставелі (Грузія);

Ахметова Лайла Сейсембековна — доктор історичних наук, професор політології, професор кафедри ЮНЕСКО, міжнародної журналістики і медіа в суспільстві факультету журналістики Казахського Національного університету (КазНУ) ім. аль-Фарабі (Казахстан) ;

Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Балахтар Катерина Сергіївна — здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна);

Бурик Зорiana Михайлівна — доктор наук з державного управління, старший викладач кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна) ;

Вашека Тетяна Володимирівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна) ;

Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташіца в Пілі (м. Піла, Польща) ;

Вдовіна Олена Олександрівна — кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна);

Гбур Зоряна Володимирівна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна) ;

Долгова Олена Миколаївна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Гвожджевiч Сильвія — кандидат наук, кафедра адміністрації та національної безпеки Державної професійної вищої школи ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща);

Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Гудзенко Ганна Володимирівна — кандидат медичних наук, асистент кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна);

Гуменникова Тамара Рудольфівна — доктор педагогічних наук, професор, директор Придунайської філії Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Гечбаїя Бадрі Нодаровiч — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія);

Дегтяр Андрій Олегович — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та підприємництва Національного аерокосмічного університету імені М.С. Жуковського, Заслужений діяч науки і техніки України (Харків, Україна) ;

Дегтяр Олег Андрійович — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (Харків, Україна) ;

Журавльова Лариса Петрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна) ;

Ічанська Олена Михайлівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Кайдашев Роман Петрович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Кобець Дмитро Леонтійович - кандидат економічних наук (доктор філософії), доцент Хмельницького національного університету, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування (м. Хмельницький, Україна) ;

Коляденко Ніна Володимирівна — доктор медичних наук, доцент, завідувач кафедри медичної психології Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Кошова Світлана Петрівна — кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління охорони здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика (Київ, Україна) ;

Лігоцький Анатолій Олексійович — доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна) ;

Лич (Назарук) Оксана Миколаївна — доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Мальцев Дмитро Валерійович — кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна) ;

Мельник Володимир Степанович — доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна);

Мідельський Сергій Людвигович — професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан);
Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща);

Мовмига Наталія Євгенівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки праці та навколишнього середовища Національного Технічного Університету «Харківський Політехнічний Інститут» (Харків, Україна);

Мотренко Тимофій Валентинович — доктор філософських наук, професор, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, Академік Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна) ;

Нікульчев Микола Олександрович — доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри історії та права ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» (Покровськ, Донецька область, Україна);

Недбалек Карел — доктор філософії (PhD) в галузі права, доцент, професор Європейського професійного докторату, MBA, адвокат (Чехія) ;

Новак-Каляєва Лариса Миколаївна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна) ;

Носирев Олександр Олександрович — кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (Харків, Україна) ;

Орел Марія Григорівна — доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Павлов Костянтин Володимирович — доктор економічних наук, професор, професор кафедри аналітичної економіки та природокористування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (Київ, Україна);

Пархоменко-Куцєвіл Оксана Ігорівна — доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Перестюк Інга Миколаївна — кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Помиткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (Київ, Україна);

П'янківська Людмила Володимирівна – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення, Державний науково-дослідний інститут МВС України (Київ, Україна);

Радзіховська Наталія Станіславівна — кандидат медичних наук, лікар вищої категорії, завідувач відділенням неврології КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м. Києва", асистент кафедри неврології НМУ імені О.О. Богомольця (Київ, Україна) ;

Савенко Олена Анатоліївна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і права Дніпровського державного аграрно-економічного університету, членкиня громадської наукової організації "Фінансово-економічна наукова рада" (Київ, Україна) ;

Ситник Григорій Петрович — доктор наук з державного управління, кандидат технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державного управління Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна) ;

Стовба Тетяна Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та морського права Херсонської державної морської академії (Херсон, Україна);

Тимошенко Наталія Юрївна — кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (м. Київ, Україна);

Титко Анна Василівна — кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна) ;

Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна) ;

Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна) ;

Цимбалюк Руслан Степанович — кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної хірургії № 1 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №2 (Київ, Україна) ;

Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна) ;

Шаповалова Алла Миколаївна - кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та історії Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського (Київ, Україна) ;

Якимчук Аліна Юрївна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна) ;

Яковицька Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна).

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

© автори статей, 2024

© Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління, 2024

© Асоціація науковців України, 2024

© Видавнича група «Наукові перспективи», 2024

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Державне управління»

Акімова О.А., Довгопол Є.О. <i>ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТІВ В УКРАЇНІ</i>	18
Бліщук К.М. <i>ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ДОСВІД УКРАЇНИ</i>	38
Бондарук С.В. <i>СУБ'ЄКТНІСТЬ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ</i>	49
Ваврищук М.В. <i>ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНИХ ПАРТНЕРСТВ В УПРАВЛІННІ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ</i>	59
Варвінський А.М. <i>КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ МІСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ</i>	73
Варенья Н.М., Сасин Г.В., Багнета В.А. <i>РОЛЬ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У МІСЦЕВОМУ САМО- ВРЯДУВАННІ</i>	87
Вербовенко О.П., Кириленко В.А. <i>ОБГРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТАКТИЧНОГО ТА ОПЕРАТИВНОГО РІВНІВ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ</i>	99
Гайдар І.В. <i>ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКОСТІ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ</i>	110
Гасюк І.Л., Іваній О.М. <i>УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ ЯК ФУНКЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА</i>	122
Гончаренко В.С. <i>ІНСТИТУТ ГРОМАДСЬКОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДКРИТОГО УРЯДУВАННЯ</i>	139

Гудзенко О.З., Приходько З.О. <i>ГЕНДЕРНА АСИМЕТРІЯ КАР'ЄРНИХ ТРАЄКТОРІЙ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	148
Дакал А.В., Драган І.В., Антонова Л.В. <i>ГЕНЕЗИС СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ</i>	161
Деркач Л.Ю. <i>ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ЛІДЕРСТВА ТА АНАЛІЗ СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ ЙОГО РОЗВИТКУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ</i>	173
Драченко Я.П., Левченко А.І. <i>РОЗВИТОК І ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ</i>	192
Древаль В.Ю. <i>ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО РЕСУРСУ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ ТА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКОНОТВОРЧОСТІ)</i>	204
Дробот І.О., Грицик Ю.Й. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ</i>	214
Дубинка О.М. <i>ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА</i>	225
Ємельянов В.М., Гололобов С.М. <i>КУЛЬТУРНА СКЛАДОВА В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ</i>	239
Загурський О.Б., Лис А.Б. <i>ЦЕНТРИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ЧЕРНІГІВЩИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ</i>	257
Іоффе М.В. <i>ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЛІДЕРА В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	271
Іщук А.М. <i>ПРАВОВА НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ В ПЕНСІЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ, ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ</i>	284

Казюк Я.М., Мазурик С.В. <i>ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКІВ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ</i>	292
Карпінський Б.А., Карпінська О.Б., Пфістер Д.Г. <i>АКТИВНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА БІЗНЕС-СТРУКТУР: СТРАТЕГІОЛОГІЯ МИРНОГО І ВОЄННОГО ЧАСУ</i>	303
Кіт О.Р. <i>ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД</i>	330
Колодій О.М. <i>ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ ВОЄННИХ УМОВАХ</i>	340
Корнійчук О.О. <i>СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ У ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ</i>	353
Кравченко М.В. <i>ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ВІЙНИ</i>	367
Круглашов А.М., Швидюк С.М. <i>МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ УНІВЕРСИТЕТІВ: ДОСВІД І ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ</i>	381
Левкун Т.В. <i>МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ ПРИ ВИРІШЕННІ ПИТАННЯ ПРО НАДАННЯ ВІДСТРОЧКИ ВІД ПРИЗОВУ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ (В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТУРИ ІЗ ТЦК та СП)</i>	397
Магомедов А.О. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ</i>	412
Малюхов О.С. <i>ІНТЕГРОВАНИЙ ПІДХІД ДО ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, РОЗВИТКУ ТА МИРОБУДУВАННЯ: КОНЦЕПЦІЯ HUMANITARIAN-DEVELOPMENT-PEACE NEXUS</i>	428

Миргородський С.С. <i>САМООРГАНІЗАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ: ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКЛИКИ</i>	441
Момот А.А. <i>СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІСЬКОГО ПАСАЖИРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ МІСТА ХАРКОВА</i>	451
Орлова Н.С., Драган І.В. <i>ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА РЕЛОКАЦІЇ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ЧАС</i>	461
Остапенко О.А. <i>ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ</i>	472
Панчишин Б.І. <i>ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД</i>	484
Пархоменко-Куцевіл О.І. <i>РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ЦИФРОВОЇ ДЕРЖАВИ ЯК ОСНОВИ ІННОВАЦІЙ У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	496
Петренко І.І., Рейтерович І.В. <i>СПОРТ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ: ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СПОРТУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ</i>	507
Проць Р.Р. <i>ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ВИКОРИСТАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ ІЗ ВРАХУВАННЯМ ПОСТІЙНИХ ЗМІН В ДИНАМІЧНОСТІ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА</i>	520
Рибалко К.В. <i>КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЯМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ</i>	528
Савицький А.Я. <i>ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ НА РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ</i>	539
Сачов С.О. <i>СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ СИСТЕМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ КОНТЕКСТІ</i>	550

- Статівка Н.В.** 563
*НАУКОВІ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ
ВЛАДИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА*
- Тесаловський О.Б.** 575
*ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗКІВ З
ГРОМАДСЬКІСТЮ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ*
- Титаренко Л.М.** 587
*ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ
ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ*
- Хвалібота Р.І.** 597
*ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДЕМОГРАФІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ*
- Шевчук І.В.** 604
*НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ФІНАНСОВИХ
ПОСЛУГ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД*
- Щириця О.О.** 617
*ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ
ЖИТЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ*

СЕРІЯ «Економіка»

- Kokiel Andrzej, Kostenko D.V., Binytska O.P.** 635
*EMOTIONS IN ADVERTISING: EVOKING AND EXPLOITING EMOTIONS IN
THE CREATION OF EFFECTIVE ADVERTISING CAMPAIGNS*
- Дикань В.В., Подвігін А.Д.** 646
*ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ
НАДРОКОРИСТУВАННЯ*
- Дмитришин Л.І., Петришак П.В.** 657
*ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ ЛОГІСТИЧНИХ ЛАНЦЮГІВ В
КРИЗОВИХ УМОВАХ*
- Дмитришин Л.І., Рахміль О.В.** 667
*РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ
В КРИЗОВИХ УМОВАХ*

Задорожко Г.І., Мельничук А.В. <i>ПЛАТІЖНІ БАЛАНСИ КРАЇН ПІВДЕННОЇ ЄВРОПИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ</i>	680
Запорожець Г.В., Оринчак О.М. <i>ОЦІНКА СТАНУ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАДРОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ</i>	698
Іоною-Доценко Є.Ю. <i>АНАЛІЗ ТА СТАН КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ ЦУКРОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ</i>	709
Кінас І.О., Близнюк Т.П., Майстренко О.В. <i>ПОДІЄВИЙ PR ЯК ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА</i>	723
Кушнеренко С.М. <i>РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ФОРМУВАННІ ІНФРАСТРУКТУРИ ДЛЯ ЦИФРОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ</i>	733
Мальований Г.О. <i>МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ РІВНЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ</i>	745
Мамонов К.А., Пруненко Д.О., Коваленко Л.Б., Фролов С.О. <i>ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ</i>	755
Маслак О.І., Глазунова О.О., Супрун С.В., Ключ Ю.М. <i>СУЧАСНИЙ МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА НА ЗАСАДАХ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ</i>	763
Морозова І.В. <i>ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ ІСПАНІЇ</i>	776
Плющак В.А., Устіловська А.С. <i>УПРАВЛІННЯ ТАЛАНТАМИ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА</i>	789
Подельський С.В. <i>ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН НА ЗНИЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ: АНАЛІЗ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ</i>	801

Польова О.Л. <i>ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ОБЛІКУ ВИТРАТ У БДЖІЛЬНИЦТВІ</i>	813
Полянський В.О. <i>МОДЕЛЬНА КОМПОЗИЦІЯ ОЦІНКИ ВПЛИВУ «ШОКІВ» НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ</i>	825
Седіков Д.В. <i>ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ З УРАХУВАННЯМ СТАДІЇ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ</i>	836
Семенча І.Є., Гринько Т.В., Базик О.В. <i>УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ПЕРСОНАЛУ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ В ДІЯЛЬНОСТІ HR</i>	849
Удодова Я.В., Проскуріна Н.М. <i>ДОСВІД КРАЇН ЄС З ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ФІНАНСОВИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ</i>	863
Чехунова (Мисник) К.П. <i>ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ФОРЕНЗІКУ З ПОЗИЦІЙ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ</i>	870
Чуєва І.О., Сидорук А.В. <i>НОВІТНІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПОСЛУГ ТА РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ У СФЕРІ ГОСТИННОСТІ І ТУРИЗМУ</i>	884
Чуприна О.О., Осередчук М.О. <i>МОДЕЛІ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ</i>	894
Шарий Г.І. <i>СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ</i>	907
Шафалюк О.О. <i>РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У ВЗАЄМОДІЯХ ЗІ СПОЖИВАЧАМИ</i>	918
Шашина М.В. <i>ПРОБЛЕМИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ</i>	931
Щитов Д.М., Жадько К.С., Мормуль М.Ф. <i>ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ</i>	942

СЕРІЯ «Право»

Берч В.В. <i>ІНСТИТУТ СУДУ ШЕФЕНІВ У НІМЕЧЧИНІ ЯК ПЕРШООСНОВА ФОРМУВАННЯ КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ МОДЕЛІ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ УЧАСТІ НАРОДУ У РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ</i>	955
Будько В.С. <i>ДО ПИТАННЯ СУТНОСТІ ВИМОГ НЕМАЙНОВОГО ХАРАКТЕРУ</i>	962
Власенко В.В. <i>ПРАВOTВOPЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ДО ПОЛОЖЕНЬ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ</i>	972
Волюков Т.А. <i>ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ПОДАЛЬШОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ</i>	981
Гриновець О.Б. <i>ВІДСТРОЧЕННЯ ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ СУДУ ЯК ОДИН ІЗ ПРОЦЕ- СУАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОМ ЙОГО ВИКОНАННЯ</i>	991
Данилов О.В. <i>ВПРОВАДЖЕННЯ БЛОКЧЕЙН-СУДІВ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ МІЖ УЧАСНИКАМИ РИНКУ ІСО ТА STO</i>	1000
Данилов О.В. <i>ВПРОВАДЖЕННЯ СМАРТ-КОНТРАКТІВ У СУДОВІ ПРОЦЕСИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ФІНАНСІВ</i>	1009
Ділігул А.С., Лукомська А.А. <i>ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ОДНА З ОСНОВНИХ СКЛАДОВИХ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ</i>	1019
Єсауленко П.М. <i>СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ПОРУШЕННЯ СТАТУТНИХ ПРАВИЛ ВЗАЄМО- ВІДНОСИН МІЖ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ЗА ВІДСУТНОСТІ МІЖ НИМИ ВІДНОСИН ПІДЛЕГЛОСТІ</i>	1028
Іванець І.П. <i>ФЕНОМЕН «ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ» У ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ</i>	1040
Ланчковський Ю.В. <i>ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ</i>	1049

УДК 657:63

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-7\(49\)-813-824](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-7(49)-813-824)

Польова Олена Леонідівна доктор економічних наук, професор, Вінницький національний аграрний університет, вул. Сонячна, 3, м. Вінниця, 21008, <https://orcid.org/0000-0002-7120-7944>

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ОБЛІКУ ВИТРАТ У БДЖІЛЬНИЦТВІ

Анотація. У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти системи внутрішнього контролю операцій в бджільництві. Система внутрішнього контролю базується на елементах: контрольне середовище; процес оцінки ризиків діяльності; інформаційна система, яка пов'язана з фінансовою звітністю, бізнес-процесами та інформаційною взаємодією; контрольні дії; моніторинг засобів контролю. Внутрішній контроль обліку витрат за виробництво одна із трудомістких процесів у контрольно-ревізійної діяльності. При проведенні контролю та ревізії обліку витрат ревизору необхідно дослідити, як розраховується собівартість продукції, рентабельність даної продукції, як поставлено облік витрат на виробництво, чи дотримується методика калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг відповідно до обраної облікової політики.

Встановлено, що у методиці калькулювання собівартості продукції бджільництва одним із актуальних питань є чітке обґрунтування об'єктів калькулювання та калькуляційних одиниць, які на поточний момент не відповідають видовому розмаїттю продукції бджільництва, що одержується на пасіках. Науково обґрунтовано об'єкти обліку витрат у бджільництві, що базуються на уточненні економічної сутності облікової категорії «процес виробництва у бджільництві» та конкретизації змісту складових його основних елементів (бджололині сім'ї, технологічний процес та продукція бджільництва), що дозволяють ідентифікувати процесний метод обліку витрат та комбінований спосіб калькулювання собівартості продукції бджільництва.

Розглянуто коло проблемних питань щодо організації і методики проведення контролю операцій з поточними біологічними активами на підприємствах галузі бджільництва та розробка пропозицій щодо вдосконалення методики контролю обліку біологічного активу – бджололіній сім'ї або пасіки, що виражається кількістю бджіл у сім'ї або їхньою вагою. Зроблено висновок про те, що, використовуючи та об'єктивно оцінюючи їх під час перевірки, ревизори встановлюють дотримання достовірності, законності, доцільності та економічної ефективності фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства.

Ключові слова: внутрішній контроль; облік, витрати, собівартість; калькулювання; біологічний актив, бджільництво.

Polova Olena Leonidivna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Vinnytsia National Agrarian University, 3, Soniachna St., Vinnytsia, 21008, <https://orcid.org/0000-0002-7120-7944>

ORGANIZATION AND METHODOLOGY OF INTERNAL CONTROL OF COST ACCOUNTING IN BEEKEEPING

Abstract. The article examines the theoretical and practical aspects of the system of internal control of operations in beekeeping. The internal control system is based on the elements: control environment; activity risk assessment process; an information system related to financial reporting, business processes and information interaction; control actions; monitoring of controls. Internal control of accounting for production costs is one of the time-consuming processes in control and auditing activities. During the control and audit of cost accounting, the auditor must investigate how the cost of production, the profitability of this product is calculated, how production costs are accounted for, whether the method of calculating the cost of products, works, and services is followed in accordance with the selected accounting policy.

It was established that in the method of calculating the cost of beekeeping products, one of the urgent issues is a clear justification of the calculation objects and calculation units, which currently do not correspond to the species variety of beekeeping products obtained in apiaries. The objects of cost accounting in beekeeping, which are based on the clarification of the economic essence of the accounting category "production process in beekeeping" and the specification of the content of its main elements (bee colonies, technological process and beekeeping products), which make it possible to identify the process method of accounting, have been scientifically substantiated costs and a combined method of calculating the cost of beekeeping products.

A range of problematic issues related to the organization and methods of control of operations with current biological assets at enterprises in the beekeeping industry and the development of proposals for improving the control methods of accounting for biological assets - a bee colony, a bee colony or an apiary, which is expressed by the number of bees in a family or their by weight. It was concluded that, using and objectively evaluating them during the inspection, the auditors establish compliance with the reliability, legality, expediency and economic efficiency of the financial and economic activity of the agricultural enterprise.

Keywords: internal control; accounting, expenses, cost price; calculation; biological asset, beekeeping

Постановка проблеми. Внутрішньогосподарський контроль в бджільництві є критичним аспектом управління, оскільки від нього залежить якість продукції, ефективність витрат та загальна успішність підприємства. В умовах

реальної конкуренції ринкові відносини ставлять перед сільськогосподарськими підприємствами, у тому числі підприємствами галузі бджільництва завдання збільшення обсягів виробництва, рентабельності продукції та зниження її собівартості. Особливу актуальність у сучасних умовах розвитку сільськогосподарського виробництва набуває контроль виробництва, виробничих витрат та його вдосконалення, а також питання пошуку та активізації внутрішніх резервів підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва (зокрема бджільництва). Організація бухгалтерського обліку та контролю витрат у галузі бджільництва має свої специфічні особливості: застосування застарілих методик обліку витрат, калькулювання та аналізу собівартості продукції бджільництва, що не відповідають повною мірою організаційно-технологічним особливостям процесу виробництва та знижують сумісність, надійність та достовірність обліково-аналітичної інформації, необхідної для цілей управління.

Однак незважаючи на науковий внесок у розвиток бухгалтерського обліку, відсутній єдиний науково-обґрунтований підхід до обліку виробничих витрат, калькулювання та аналізу собівартості продукції бджільництва, що забезпечує визначення достовірної собівартості продукції бджільництва та формування інформації з високим ступенем деталізації та узагальнення для прийняття оперативних рішень в управлінні бджільницькими організаціями

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем внутрішньогосподарського обліку та контролю в сільськогосподарських підприємствах, зокрема на підприємствах галузі бджільництва займалися провідні вчені, серед яких О. Боднар [1], Т.А. Бутинець, Т. С. Гайдучок [3], Н.Л. Жук, Є.В. Калюга [4], М.М. Коцупатрий, О.А. Подолянчук, В.М. Яценко [8] та інші. Вивченням питань організації та стандартизації системи внутрішнього контролю займаються також і зарубіжні вчені, такі як: Дж. Джестон, М. Хаммер, Д. Чампі, Р. Ентоні, П. Друкер та ін.

Мета статті – дослідження особливостей організації і методики внутрішнього контролю обліку витрат в бджільництві.

Виклад основного матеріалу. За умов розвитку сільського господарства виникає об'єктивна необхідність підвищення ефективності контролю над виробництвом сільськогосподарської продукції, зокрема продукції бджільництва. Зниження собівартості та підвищення на цій основі рентабельності виробництва продукції (робіт, послуг) бджільництва вимагають належної організації обліку, внутрішнього контролю витрат на виробництво та дотримання методики калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг).

Якісне виконання контрольної функції, забезпечення користувачів достовірною інформацією, придатною для прийняття управлінських рішень на підприємствах галузі бджільництва, реалізується на основі процесно-орієнтованого управління, концепції реінжинірингу бізнес-процесів, що дозволяє оптимізувати систему управління. При цьому у бджільництві виділяються

різноманітні бізнес-процеси, які мають бути об'єктами внутрішнього контролю, що забезпечить ефективне проведення перевірок. Тому процес створення та функціонування ефективної системи внутрішнього контролю на підприємствах галузі бджільництва потребує вирішення організаційно-методологічних питань на основі використання процесно-орієнтованого та синергетичного підходів з урахуванням специфіки бізнес-процесів галузі.

Боднар О.В. зазначає, що внутрішньогосподарський контроль в аграрних підприємствах, у тому числі на підприємствах галузі бджільництва організовується самим підприємством з метою перевірки рівня виконання управлінських рішень у сфері контролю якості сільськогосподарської продукції [1]. Також важливим при здійсненні внутрішнього контролю необхідно врахувати його три основні функції: контроль повноважень, контроль документального оформлення та контроль збереження [8].

Внутрішньогосподарський контроль являє собою систему безупинного спостереження за ефективністю використання майна господарського суб'єкта, законністю і доцільністю господарських операцій і процесів, збереженням грошових коштів і матеріальних цінностей. У той же час цей контроль є складовою частиною ринкового механізму, одним із прийомів перевірки виконання прийнятих рішень, найважливішою функцією управління економікою. У зв'язку з цим доцільно: визначити роль і значення внутрішньогосподарського контролю в системі управління та фінансово-господарської діяльності підприємств; дати неупереджену оцінку сучасному стану та визначити напрями розвитку внутрішньогосподарського контролю (попереднього, поточного тощо) [4].

Під організацією внутрішнього контролю слід розуміти комплекс заходів, спрямованих на раціональне поєднання його засобів та методів з метою ефективного виконання поставлених перед контролем завдань, тобто організація внутрішнього контролю повинна забезпечувати на основі застосування найбільш раціональних форм та способів контролю отримання документально обґрунтованих доказів, необхідних для ухвалення керівництвом підприємства управлінських рішень.

Внутрішній контроль як динамічний процес та система зі своєю специфікою змісту та форми пов'язаний з використанням засобів та предметів праці.

У забезпеченні тих чи інших цілей внутрішнього контролю беруть участь усі підрозділи організації, а також виділені декілька спеціалізованих служб: внутрішній аудит, ревізійно-аналітична служба, служба економічного контролінгу, відділ економічної та інформаційної безпеки (у складі служби безпеки), служба якості та ін. до моніторингу виконання контролю. Значною мірою одні й самі об'єкти контролю перебувають у сфері відповідальності одночасно кількох підрозділів (кожного за своїм елементом контролю), тому контрольні процедури здійснюються при взаємодії цих служб.

Систему внутрішньої контрольно-ревізійної діяльності можна організувати досить ефективно, якщо інтегрувати її з іншими інформаційними блоками системи управління підприємством, а також чітко визначити взаємозв'язки внутрішнього контролю з іншими підрозділами апарату управління (бухгалтерією, відділом збуту, постачання, планово-економічним відділом та ін.) та об'єктами контролю (рис. 1).

Рис. 1. Інформаційна модель внутрішнього контролю в системі управління підприємством галузі бджільництва
Джерело: розроблено автором

Основним джерелом інформації для внутрішнього контролю є дані бухгалтерського обліку та інших видів обліку, а також дані прогнозування, планування та інші функції управління. На підставі первинних документів, реєстрів аналітичного й синтетичного обліку необхідно контролювати правильність кореспонденцій рахунків з обліку біологічних активів та продукції бджільництва на підприємстві [2]. Варто також перевірити точність перенесення інформації з облікових реєстрів у бухгалтерську звітність. Для цього дані аналітичного обліку біологічних активів зіставляються з записами в реєстрі синтетичного обліку й Головній книзі

Об'єктами контролю біологічних активів є групи біологічних активів, їх первинна і справедлива вартість, правильність документального оформлення операцій з біологічними активами, достовірність аналітичного і синтетичного обліку, реальність відображення вартості біологічних активів у фінансовій звітності і накопиченої амортизації (по довгострокових активах), економічних показників використання біологічних активів, організація обліку і стану внутрішнього контролю біологічних активів підприємства.

Система контролю будь-якого підприємства є сукупністю організаційної структури, методики процедур, прийнятих керівництвом як засобів ефективного ведення господарської діяльності Система внутрішнього контролю підприємств галузі бджільництва складається з наступних елементів:

- контрольне середовище;
- процес оцінки ризиків діяльності;
- інформаційна система, яка пов'язана з фінансовою звітністю, бізнес-процесами та інформаційною взаємодією;
- контрольні дії;
- моніторинг засобів контролю.

Принципи роботи підприємств галузі бджільництва є умовою успішного функціонування та системи внутрішнього контролю. І тому виділено такі групи принципів:

- основні засади формування системи внутрішнього контролю (принцип незалежності, чесності, об'єктивності, компетентності, сумлінності працівників);
- організаційні принципи формування системи внутрішнього контролю (принципи комплексності, обґрунтованості та реальності, економічності та раціональності, цілеспрямованості, системності, своєчасності);
- принципи методології організації системи внутрішнього контролю (орієнтація на майбутнє та стратегічна спрямованість, сумісність фінансових показників з нефінансовими, повнота даних системи внутрішнього контролю, ясність та доступність).

Нормативне регулювання організації обліку витрат у бджільництві здійснюється відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» [7] та Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств [6].

При внутрішньому контролі обліку витрат та рівня собівартості продукції (робіт, послуг) у бджільництві ревизор повинен знати та розуміти, що собівартість великою мірою залежить від впливу основних техніко-економічних факторів: підвищення технічного рівня та комплексної механізації виробництва; запровадження прогресивних технологій виробництва; проведення заходів щодо покращення родючості земель; підвищення якості виробничих ресурсів (сільськогосподарських машин, обладнання, інвентаря, сила бджолосім'ї, підкормка, догляд за бджолами та ін.); впровадження найкращих медоносних сортів та гібридів сільськогосподарських культур;

зміни цін на матеріальні ресурси та основні засоби; раціонального використання матеріальних та трудових ресурсів; застосування прогресивних форм організації праці та її оплати.

Організація бухгалтерського обліку витрат у галузі бджільництва має свої специфічні особливості. Отже технологія та організація процесу виробництва продукції бджільництва впливають на методику обліку витрат та калькулювання собівартості продукції, зокрема рівень організації підприємства галузі бджільництва (пасека, бджолоферма); наявність виробничих спеціалізацій (товарне, запиловальне, спрямоване на розведення, прогресивне); виділення основних та допоміжних виробничих підрозділів; розподіл процесу виробництва на сільськогосподарський та промисловий; наявність технологічних процесів; комплексний характер процесу утримання бджолосімей; розбіжність часових рамок виробничого циклу та звітного періоду; взаємовигідне співробітництво бджільництва та рослинництва при запиленні сільськогосподарських культур.

На підставі особливостей обліку витрат та калькулювання собівартості продукції бджільництва система внутрішнього контролю витрат повинна здійснювались: за внутрішньою виробничою спеціалізацією, рівнем організації господарств, стадіями процесу виробництва, технологічними процесами, носіями витрат, які є теоретичною основою формування обліково-аналітичної інформації у бджільництві.

Чинна методика обліку витрат у бджільництві відображає виробничі витрати загалом по пасіках, не деталізуючи облікову інформацію у необхідних розрізах для поточного та стратегічного управління витратами. Одним із важливих аспектів механізму управління витратами є організація їх обліку не лише загалом по суб'єкту господарювання, а й за місцями їх формування всередині господарства, яка здатна забезпечити дієвий контроль за споживанням ресурсів, підвищити точність калькулювання шляхом прямого віднесення витрат підрозділів на собівартість одержаної продукції.

Під час проведення перевірки ревізори повинні досліджувати вищевказані питання обліку витрат та фактори, що визначають рівень собівартості продукції (робіт, послуг), а саме:

- нормування витрат, планування, розроблення бюджету виробництва;
- вивчення первинних документів фактичного використання у процесі виробництва різних ресурсів на основі норм та планів конкретних видів витрат;
- контроль організації та ведення аналітичного та синтетичного обліку витрат на виробництво продукції за статтями калькуляції;
- аналіз калькулювання нормативної та фактичної собівартості продукції;
- ревізію витрат на виробництво продукції, виявлення відхилень від їх нормативних, планових величин за місцями виникнення відхилень, причин та відповідальних осіб;
- оцінку окупності виробничих витрат, маржинального доходу та операційного прибутку на стадії виробництва продукції, прийняття рішень,

регулювання в міру необхідності норм витрат, планів та бюджетів виробництва, деяких технологічних процесів рослинництва, тваринництва та інших виробництв. Таким чином, загальну схему методики внутрішнього контролю процесів виробництва продукції бджільництва для наочності можна представити на рис. 2

Під час перевірки обліку витрат виробництва продукції бджільництва слід документально підтвердити правильність обчислення собівартості продукції (робіт, послуг), оскільки собівартість продукції — одне із найважливіших синтетичних показників, дозволяють оцінити ефективність використання в процесі виробництва продукції матеріальних та трудових витрат, рентабельність, прибутковість та фінансову стійкість економічного суб'єкта.

Рис. 2. Методика внутрішнього контролю за процесами виробництва продукції бджільництва

Джерело: розроблено автором

Біологічний ресурс – це якісний стан сімей бджіл, відбиває силу бджолої сім'ї або пасіки, що виражається кількістю бджіл у сім'ї або їхньою вагою

Мета контролю біологічних активів – надання обґрунтованого висновку про законність, достовірність, доцільність операцій з біологічними активами, встановлення правильності ведення їх обліку і його відповідність прийнятій обліковій політиці підприємства [5].

При перевірці обліку біологічних витрат слід встановити: правильність визначення в аналітичному обліку об'єктів обліку (чи відкриваються аналітичні рахунки відповідно із затвердженими вказівками щодо ведення бухгалтерського обліку); правильність побудови калькуляційних статей біологічних витрат.

Основними методичними прийомами при контролі біологічних активів є: інвентаризація, обстеження, спостереження, дослідження документів, формальна, логічна, експертна, зустрічна, арифметична, нормативна, взаємна перевірки, хронологічний аналіз господарських операцій, опитування, оцінка документів за даними кореспондуючих рахунків, статистичні розрахунки, економічний аналіз тощо [5].

Витрати, пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції (робіт, послуг), при плануванні, обліку та калькулюванні собівартості продукції (робіт, послуг) повинні групуватися за статтями витрат. Виходячи з цього ревизору необхідно перевірити: чи ведеться у всіх випадках облік витрат на оплату праці на основі обсягу виконаних робіт, провадження продукції в облікових та дорожніх листах, на особових рахунках та в інших відповідних первинних документах; завжди витрати на оплату праці, включені у витрати виробництва продукції по об'єктах, відповідають даним первинних документів або зведених реєстрів; чи підтверджується включення натуральної оплати праці до витрат виробництва продукції (робіт, послуг) спеціальним розрахунком; чи враховуються та чи відносяться відрахування на соціальні потреби на відповідні об'єкти обліку пропорційно витратам на оплату праці. Ретельної перевірки вимагають також дотримання технологічних норм витрати сировини, матеріалів, повнота оприбуткування відходів при переробці сільськогосподарської продукції в цехах промислових виробництв. Це можна встановити шляхом складання альтернативного балансу витрати сировини та матеріалів з розрахунку на вироблену продукцію за нормативами, а також здійсненням контрольного запуску сировини.

У ході ревізії необхідно також встановити правильність: нарахування амортизації за основними засобами та віднесення цієї суми на відповідні об'єкти біологічних обліку витрат; обліку та фінансування біологічних витрат на ремонт основних засобів та інших біологічних витрат. Підлягають перевірці

також правильність обліку та обґрунтованість розподілу всіх витрат, пов'язаних з організацією виробництва та управління, на відповідні об'єкти обліку та калькуляції. Вибіркового перерахунку слід піддати правильність обчислення собівартості основної, поєднаної та побічної продукції різних виробництв. Останнім етапом контролю мають стати простежування правильності кореспонденції рахунків з обліку біологічних витрат на виробництво, виходу продукції (виконання робіт, послуг), оприбуткування них відходів, списання калькуляційних різниць та перевірка відповідності записів аналітичного обліку (виробничих звітах) із записами в журналі ордері, Головній книзі та даними звітності. Після складання розрахунку фактичної собівартості сільськогосподарської продукції визначають різницю між фактичною та плановою собівартістю продукції.

Обсяг облікових робіт у бджільництві залежить від кількості бджолиних сімей, стану пасік і виробничих завдань. Об'єкти обліку витрат і калькуляційні одиниці визначаються виробничим напрямом підприємства. В процесі виробництва у бджільництві одержують декілька видів готової продукції (основної, додаткової та супутньої), що потребує використання специфічних методів розподілу витрат і розрахунку собівартості продукції [8].

Облік витрат на бджільництво ведеться за окремими аналітичними рахунками (залежно від виробничого напрямку галузі) за дебетом субрахунка 232 «Виробництво», за номенклатурою статей витрат. Протягом звітного періоду такі витрати накопичують на субрахунку 912 «Загальновиробничі витрати тваринництва» рахунка 91 «Загальновиробничі витрати». У кінці звітного періоду вони розподіляються між об'єктами витрат пропорційно до суми прямих витрат або із застосуванням іншої бази розподілу згідно із прийнятим на підприємстві Положенням про облікову політику і відносяться з кредиту рахунка 91 у дебет рахунка 23. Витрати, які не включаються до виробничої собівартості продукції (адміністративні, збутові та інші витрати операційної діяльності), відображаються за дебетом відповідних рахунків (92–94).

Облік бджолосім'ї разом з вуликами, рамками та іншим інвентарем ведеться на аналітичному рахунку «Сім'ї бджіл» субрахунка 212 або 213 залежно від виду оцінки. Мед оприбутковують проведенням Дт 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» – Кт 232. Залишок меду у вуликах для зимівлі бджіл спочатку оприбутковують записом Дт 27 – Кт 232, а потім списують на витрати виробництва з бджільництва записом Дт 232 – Кт 27 (на кінець року відображається як незавершене виробництво).

Оскільки бджільництво відноситься до сезонних виробництв, фактичну собівартість продукції до закінчення періоду визначити неможливо, тому облік на рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» доцільно вести за плановою (нормативною) собівартістю, яка визначається

щорічно калькуляцією. Відповідно за дебетом рахунку 27 відобразатиметься фактична собівартість, а за кредитом — планова.

З метою контролю бджолосімей пасічні господарства повинні два рази в рік (навесні та восени) проводити їх інвентаризацію. Весняна інвентаризація проводиться при встановленні позитивних температур (щоб не застудити розплід бджіл). Її мета – з'ясувати, як перезимувала пасіка, наявність загиблих бджолосімей, а також потреба бджіл у підгодівлі. Осіння інвентаризація проводиться не пізніше 1 жовтня для того, щоб визначити медову і воскову продуктивність і кількість прополісу за сезон.

Висновки. Визначення шляхів та перспектив розвитку внутрішнього контролю готової продукції бджільництва неможливе без вивчення базових основ і практики обліку витрат. За результатами перевірки ревизор повинен зробити обґрунтовані висновки та надати пропозиції щодо усунення виявлених помилок в обліку біологічних витрат та інших витрат на виробництво сільськогосподарської продукції (робіт, послуг), рекомендувати керівництву економічного суб'єкта використання більш прогресивних методів та систем виробничого та управлінського обліку витрат в основних та допоміжних виробництвах, які сприяли б поліпшенню інформаційних та управлінських аспектів бухгалтерського обліку. Крім того, ревизор планує пропозиції щодо використання виявлених резервів з метою підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Внутрішньогосподарський контроль витрат на виробництво продукції бджільництва з аналітичних об'єктів, виділених відповідно до технологічних етапів виробництва, внутрішньовиробничих спеціалізацій, технологічними процесами, елементами витрат та калькуляційними статтями, що дозволить сформуванню багаторівневу облікову інформацію про витрати та забезпечити її систематизацію за структурними підрозділами для підвищення якості аналізу, планування та посилення контролю за витрачанням ресурсів.

Література:

1. Боднар, О. Внутрішньогосподарський контроль якості сільськогосподарської продукції. *Економіка та суспільство*, 2021, № 26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-67>
2. Гай О.М., Кононенко Л.В., Костенко В.Г., Шинкаренко А.В. Організація внутрішнього контролю виробництва продукції тваринництва та його документальне оформлення. URL: <http://herald.chite.edu.ua/content/download/archive/2020/v3/14.pdf>
3. Гайдучок Т.С., Дмитренко О. М. Особливості обліку витрат у бджільництві. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/12538/1/SEPRR_-2019_134-138.pdf
4. Калюга Є.В. Сучасний стан і перспективи розвитку внутрішньогосподарського контролю. URL: [http://www.asta.edu.ua/vidan/nau_visn/4\(26\)/Oblik/kalyuga.php](http://www.asta.edu.ua/vidan/nau_visn/4(26)/Oblik/kalyuga.php)
5. Клименко О.П. Організація і методика контролю поточних біологічних активів тваринництва. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/organizaciya-i-metodika-kontrolyu-potochnih-biologichnih-aktiviv-tvarinnictva.html>

6. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств : наказ Міністерства аграрної політики України від 18 трав. 2001 р. № 132. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01/ed20051031/find?text=%C2%E8%F2%F0%E0%F2%E8+%ED%E0+%E7%E1%F3%F2>

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : наказ Мін-ва фінансів України від 31 груд. 1999 р. № 318. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>

8. Яценко В.М. Внутрішній контроль на підприємствах України: проблеми розвитку та шляхи їх вирішення. *Збірник наукових праць Черкаський державний технічний університет*. 2009. Вип. 22. С. 1-7.

References:

1. Bodnar O. (2021). Vnutrishnohospodarskyi kontrol yakosti silskohospodarskoi produktsii. [Internal control of the quality of agricultural products]. *Ekonomika ta suspilstvo - Economy and Society*. (No 26). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-67>. [in Ukrainian].

2. Hai O.M., Kononenko L.V., Kostenko V.H. & Shynkarenko A.V. Orhanizatsiia vnutrishnoho kontroliu vyrobnytstva produktsii tvarynnytstva ta yoho dokumentalne oformlennia. [Organization of internal control of production of animal husbandry products and its documentation]. <http://herald.chite.edu.ua/content/download/archive/2020/v3/14.pdf> [in Ukrainian].

3. Haiduchok T.S. & Dmytrenko O. M. Osoblyvosti obliku vytrat u bdzhilnystvii. [Peculiarities of cost accounting in beekeeping]. http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/12538/1/SEPRR_-2019_134-138.pdf [in Ukrainian].

4. Kaliuha Ye.V. Suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku vnutrishnohospodarskoho kontroliu. [The current state and prospects for the development of internal economic control]. [http://www.asta.edu.ua/vidan/nau_visn/4\(26\)/Oblik/kalyuga.php](http://www.asta.edu.ua/vidan/nau_visn/4(26)/Oblik/kalyuga.php) [in Ukrainian].

5. Klymenko O.P. Orhanizatsiia i metodyka kontroliu potochnykh biolohichnykh aktiviv tvarynnytstva. [Organization and methods of control of current biological assets of animal husbandry]. <https://magazine.faaaf.org.ua/organizaciya-i-metodika-kontrolyu-potochnih-biologichnih-aktiviv-tvarinnictva.html> [in Ukrainian].

6. Metodichni rekomendatsii z planuvannia, obliku i kalkuliuvannia sobivartosti produktsii (robit, posluh) silskohospodarskykh pidpriemstv : nakaz Ministerstva ahrarynoi polityky Ukrainy vid 18 trav, 2001 r. № 132. [Methodological recommendations for planning, accounting and calculating the cost of production (works, services) of agricultural enterprises: order of the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine dated May 18, 2001, No. 132]. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01/ed20051031/find?text=%C2%E8%F2%F0%E0%F2%E8+%ED%E0+%E7%E1%F3%F2> [in Ukrainian].

7. Polozhennia (standart) bukhalterskoho obliku 16 «Vytraty» : nakaz Min-va finansiv Ukrainy vid 31 hrud. 1999 r. № 318. [Provisions (standard) of accounting 16 "Expenses": order of the Ministry of Finance of Ukraine dated December 31 1999 No. 318]. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> [in Ukrainian].

8. Yatsenko V.M. 2009. Vnutrishnii kontrol na pidpriemstvakh Ukrainy: problemy rozvytku ta shliakhy yikh vyrishennia. [Internal control at enterprises of Ukraine: development problems and ways to solve them]. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkasky derzhavnyi tekhnichnyi universytet. - A collection of scientific papers of Collection of scientific papers Cherkasy State Technical University*. (Issue. 22). pp. 1-7. [in Ukrainian].